

TRAIAN VUIA ȘI ROMÂNIA MARE SAU „IMPOSIBILA ÎNTOARCERE”

DUMITRU TOMONI
Societatea de Științe Istorice din România
E-mail: dtomoni@yahoo.com

Traian Vuia and the Greater Romania or “the Impossible Return”

*(Abstract)**

Wanting to realize his great dream, flying with a heavier-than-air aircraft, on June 27, 1902, Traian Vuia left for Paris, the city of the world aeronautical movement. He had in his suitcase the model of the aeroplane-car, designed and made in Lugoj. From the capital of France, he continues his collaboration with the newspaper “Drapelul” from Lugoj, maintains an intense correspondence with friends in Banat and follows very carefully the events in the country. Shortly after the establishment of Greater Romania, Vuia intends to return to the country considering that “the circumstances have changed, we also have a homeland, we all return to it”. Before returning permanently to the country, Vuia intended to make a trip to Romania to get in touch with the new achievements and especially to see how he could be “made useful to the new order in our country”. And yet, the evolution of the socio-political life of the new nation-state disappoints Vuia, the follower of a Western-style democracy, and causes him to postpone his desire to return to the country. Although far from the country, he will follow very carefully the evolution of the political life in Greater Romania, the behaviour of the politicians and will pronounce himself, sometimes with an exaggerated virulence, against the political slippages, demagoguery and abuses committed by those who came to power. Vuia harshly criticizes the demagoguery and Balkanism of political life, the “virus of politicianism and Phanariotism”, and the disinterest of the rulers for the destiny of the country, the dishonesty and division. Therefore, the time of the final return to the country would be postponed for more than two decades. He would not return until 1950, seriously ill, and shortly thereafter he would close his eyes forever.

Keywords: Traian Vuia, Paris, “impossible return”, Romania, 1950.

(Rezumat)

Din dorința de a-și realiza marele vis, zborul cu un aparat mai greu decât aerul, în 27 iunie 1902 Traian Vuia pleacă la Paris, orașul mișcării aeronautice mondiale. Avea în valiză macheta aeroplanului-automobil, concepută și realizată la Lugoj. Din capitala Franței continuă colaborarea cu ziarul „Drapelul” din Lugoj, întreține o intensă corespondență cu prietenii din Banat și urmărește cu multă atenție evenimentele din țară. La scurt timp după realizarea României Mari, Vuia intenționează să se întoarcă în țară,

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

considerând că „împrejurările s-au schimbat, avem și noi o patrie, revenim cu toții la ea”. Înainte de a se reîntoarce definitiv în țară, Vuia intenționa să facă o călătorie în România spre a lua contact cu noile realizări și îndeosebi pentru a vedea cum s-ar „putea face util în ordinea nouă din țara noastră”. Și, totuși, evoluția vieții social-politice a noului stat național îl dezamăgește pe Vuia, adeptul unei democrații de tip occidental, și îl determină să-și amâne dorința de reîntoarcere în țară. Deși departe de țară, va urmări cu multă atenție evoluția vieții politice din România Mare, comportamentul politicianilor și se va pronunța, uneori cu o virulență exagerată, împotriva derapajelor politice, demagogiei și abuzurilor săvârșite de cei ajunși la putere. Vuia critică cu duritate demagogia și balcanismul vieții politice, „virusul politicianismului și al fanarismului”, dezinteresul guvernanților pentru destinul țării, necinstea și dezbinarea. De aceea, momentul reîntoarcerii definitive în țară avea să se amâne mai bine de două decenii. Se va reîntoarce abia în 1950, grav bolnav, și la scurt timp va închide ochii pentru totdeauna.

Cuvinte cheie: Traian Vuia, Paris, „imposibila întoarcere”, România, 1950.

Din dorința de a-și realiza marele vis, zborul cu un aparat mai greu decât aerul, în 27 iunie 1902 Traian Vuia pleacă la Paris, orașul mișcării aeronautice mondiale, având în valiză macheta aeroplanului-automobil, concepută și realizată la Lugoj. În ciuda experiențelor nereușite din decembrie 1905, 5 februarie și 6 martie 1906, în 18 martie 1906 visul său devine realitate. Aeroplanul său a rulat mai întâi pe pământ, aproximativ pe o distanță de 50 m, apoi a pierdut contactul cu pământul și a parcurs în zbor o distanță de 12 m, la o înălțime de 0,6–1m, Vuia fiind astfel primul om care s-a desprins de pe pământ cu un aparat mai greu decât aerul, cu mijloace proprii de bord. După alte experiențe de zbor efectuate în anii 1906–1907, Vuia și-a orientat cercetările pentru realizarea unui elicopter, în ciuda neîncrederii specialiștilor epocii, care considerau drept utopie realizarea zborului vertical. El s-a convins de posibilitatea realizării acestei performanțe prin experimentarea, în 18 martie 1922, a elicopterului „Vuia nr. 2”¹. Din păcate, lipsa mijloacelor financiare l-a obligat pe Vuia să-și întrerupă cercetările, dar nu peste mult timp profeția sa devenea realitate.

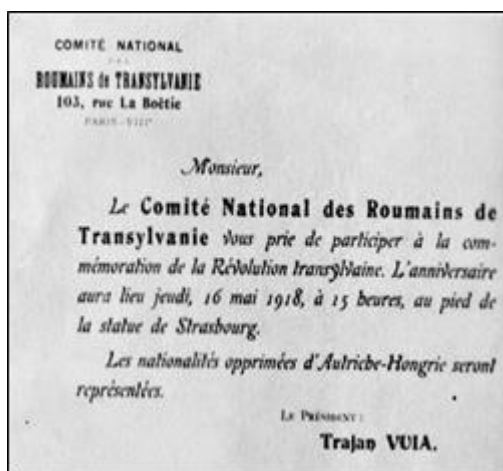
LĂNGĂ AEROPLANUL „VUIA 2” CU ARIPILE PLIATE PENTRU TRANSPORT

¹ George Lipovan, *Traian Vuia – un pionier al aviației moderne*, Timișoara, Editura Facla, 1972, pp. 170–180.

Realizări remarcabile a obținut Vuia și în domeniului științei termice și termodinamice, inventând un generator de abur cu combustie internă și cu valorizare aproape instantanee, care a revoluționat mijloacele producătoare de abur².

Genialul inventator a fost o personalitate complexă. Paralel cu activitatea științifică ce-l va consacra, ce-i drept târziu și anevoios, drept unul dintre marii inventatori ai secolului al XX-lea, Traian Vuia a desfășurat și o bogată activitate social-politică. În timpul Primului Război Mondial, acesta și-a folosit inteligența și condeiul pentru a sprijini eliberarea popoarelor asuprite. El a acceptat să lucreze la Biroul de Investiții al Ministerului Apărării Naționale din Franța, contribuind la descoperirea și perfecționarea unor arme folosite în timpul războiului de armatele Antantei. În același timp, a scris manifeste adresate ostașilor români, sârbi, cehi, slovaci etc. din armata austro-ungară, cu îndemnul de a nu-și vărsa sângele pentru o cauză străină intereselor lor și de a lupta pentru libertate.

O activitate remarcabilă a desfășurat Traian Vuia în cadrul Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, constituit în 30 aprilie 1918 la Paris. Prin funcțiile îndeplinite – președinte, vicepreședinte și secretar general – și prin activitatea desfășurată, Vuia a militat pentru organizarea unei legiuni de voluntari transilvăneni și constituirea unui comitet unic al românilor stabiliți în Franța și Italia³. Din inițiativa sa, în 15 mai 1918, comitetul a editat revista bilunară de propagandă „La Transylvanie”⁴. Momentul culminant al activității social-politice desfășurate de Traian Vuia în timpul Primului Război Mondial îl constituie prezența sa la Conferința de Pace de la Paris, unde a pledat pentru recunoașterea României Mari.

Crescut și educat în climatul efortului general pentru cultivarea solidarității și libertății naționale, Vuia s-a preocupat constant de sensul și direcția de evoluție a lumii în care trăia, de soarta popoarelor oprite și în special de cea a poporului său,

² *Ibidem*, pp. 185–190.

³ Vasile Dudaș, *Voluntarii Marii Uniri*, Timișoara, Editura Augusta, 1996, passim.

⁴ Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1983, p. 27.

găsind răgazul de a-și exprima opiniile atunci când împrejurările istorice o cereau. Stau mărturie în acest sens cele peste 90 de articole publicate de fiul preotului din Surducu Mic în cunoscutele publicații din țară și nu numai: „Drapelul” (Lugoj), „Viața socială” (București), „La Transylvanie” (Paris), „Orizontul” (București), „Sămănătorul” (Brașov), „Fruncea” (Timișoara) și „Lucefărul” (Timișoara). Dacă adăugăm la acestea și broșura „Le Banat (Timishana)”, care a servit ca material documentar pentru susținerea cauzei românești în timpul Conferinței de Pace de la Paris, avem imaginea unui valoros intelectual ce a slujit cu patriotism, credință, dar și cu argumente științifice idei generoase – libertate, unitate, democrație – și aspirații legitime⁵.

La doar patru ani de la plecarea la Paris, într-o scrisoare trimisă în 30 iunie 1906 lui Petru Groza, Traian Vuia își mărturisea dorința de a se întoarce în țară: „Eu voi fi prin Banat pe la sfârșitul lunii august sau prin septembrie și sper că ne vom revede prin Lugoj”⁶. Proiectele științifice și evoluția relațiilor internaționale ce au dus la declanșarea Marelui Război au împiedicat realizarea acestei dorințe.

În toamna anului 1919, la insistențele prietenilor săi din Banat, Vuia acceptă să candideze pentru primul Parlament al României Mari în circumscripția electorală nr. 11 Răcăjdia. Din păcate, unii reprezentanți ai Partidului Național Român i-au contestat dreptul de a candida pe motivul că a fost socialist, determinându-l să-și retragă candidatura. Într-o scrisoare trimisă în 16 octombrie 1919 lui George Dobrin, prefectul județului Caraș-Severin, Vuia explică acest incident: „În decursul războiului se crease un «Comitet de înțelegere socialistă în Alianți», prezidat de d-l Albert Thomas, care este un amic al nostru și care a fost doi ani Ministrul Armamentelor în decursul războiului. În acest Comitet toate popoarele iredente din vechea Monarchie austro-ungară au fost reprezentate. [...] În 1918, un român cu pozițiune înaltă m-a adjurat ca să fac parte din Comitetul amintit. Am intrat în el și am colaborat sub conducerea d-lui Albert Thomas și unde am contribuit a lumina opiniunea publică asupra chestiunei noastre ca român. Am devenit socialist din patriotism, sinceritatea mea nu a tras-o nimeni la îndoială și az toate cercurile unde mă învârtesc, se știe, ce opiniune am”⁷. Acest incident nu-i schimbă hotărârea de a se reîntoarce în țară, unde ar dori să se ocupe de „chestiuni industriale”, deoarece, mărturisește Vuia, „împrejurările s-au schimbat, avem și noi o patrie, revenim cu toții la ea”. Totuși, Vuia amână reîntoarcerea, mărturisindu-i acest lucru prietenului său din copilărie, Caius Brediceanu, într-o scrisoare trimisă în 4 octombrie 1920: „Te rog scuză-mă la d-l Dobrin pentru întârzierea răspunsului la scrisoarea din urmă. Nu mă îndoiesc că vei reuși să-l convingi că ar fi o greșeală ireparabilă de a mă reîntoarce acum în țară”⁸.

⁵ Traian Vuia, *Gânditor și militant social-politic*, ediție îngrijită de Dumitru Tomoni, Timișoara, Editura „Orizonturi Universitare”, 2006, p. 12.

⁶ Ion Dumitrescu, *Traian Vuia și prioritatea zborului mecanic*, București, Editura Semne, 2008, p. 93.

⁷ Dumitru Tomoni, „Correspondența lui Traian Vuia cu George Dobrin”, în „Banat”, anul VII, nr. 2, februarie 2010, p. 22.

⁸ „Magazin istoric”, s.n., anul XL, nr. 10, octombrie 2006, p. 41.

Înainte de a se reîntoarce definitiv în țară, Vuia intenționa să facă o călătorie în România spre a lua contact cu noile realizări și îndeosebi pentru a vedea cum s-ar „putea face util în ordinea nouă din țara noastră”. În același timp, savantul își exprima speranța că „atât situația economică, cât și cea financiară a țării se va stabili”⁹. Însă, la scurt timp după instaurarea guvernului liberal condus de Ionel Brătianu la începutul anului 1922, Vuia îl avertiza pe Caius Brediceanu: „Acum nu este momentul de a ne lamenta, ci de a lucra. [...] Nu este momentul descurajării, ci al acțiunii. Să fim bărbați, și nu cărpe. Lumea respectează numai pe cei tari și curajoși”¹⁰. Într-adevăr, situația financiar-economică a României s-a stabilizat după instaurarea guvernului liberal condus de Ionel Brătianu în 19 ianuarie 1922, dar Vuia amână momentul reîntoarcerii în țară. De aceea, și în scrisoarea trimisă lui George Dobrin în 20 iunie 1923, Vuia revine asupra intenției de a se reîntoarce în țară: „Trebuie să vă mărturisesc că cea mai mare dorință a mea este de a mă reîntoarce cât mai în grabă în patrie. Anul acesta este cel decisiv”¹¹. Foarte curând Vuia va înțelege că întoarcerea în țară este inoportună. „Sunt convins că pentru orice om care voiește să lucreze acasă, acum nu este loc. Întreaga noastră viață publică este otrăvită”, consemna savantul cu amărăciune în scrisoarea din 19 august 1923. Și totuși Vuia nu putea renunța așa ușor la ideea reîntoarcerii în țară. Se vede acest lucru și din scrisoarea datată 4 martie 1925: „Vă pot asigura că dorința mea cea mai mare este de a mă reîntoarce în țară. [...] Din nefericire, nu este momentul oportun. Țara se află într-o atmosferă care sterilizează toate voințele bune. Sper însă ferm că, isprăvind aici tot ce am de făcut, mă voi putea reîntoarce în curând”¹².

Deși departe de țară, Vuia va urmări cu multă atenție evoluția vieții politice din România Mare, comportamentul politicianilor și se va pronunța, uneori cu o virulență exagerată, împotriva derapajelor politice, demagogiei și abuzurilor săvârșite de cei ajunși la putere. Acesta critică cu duritate demagogia și balcanismul vieții politice, „virusul politicianismului și al fanariotismului”, dezinteresul guvernanților pentru destinul țării, necinste și dezbinarea: „Bărbații noștri cred că marile probleme se rezolvă prin discursuri frumoase, fraze alese, alegorii patriotice și ditirambe poetice”¹³. O atitudine constant critică manifestă Traian Vuia față de oamenii politici din Vechiul Regat și în special față de Partidul Național Liberal și Partidul Poporului condus de Alexandru Averescu. Într-o scrisoare trimisă lui George Dobrin în 11 aprilie 1922, Vuia își exprimă teama că „ne vom trezi balcanizați, după ce am avut frumosul vis de a debalcaniza pe frații noștri de dincolo de Carpați”. „Până în timpurile mai recente”, continuă savantul, „am avut credința că nu ne vom fanariotiza, acum mă tem că nu vom putea scăpa de acest virus bizantin, pentru că fanarioții dispun de mijloace care lipseau ungarilor”. Guvernarile liberale și averescane, alegerile electorale organizate de

⁹ Traian Vuia, *Scrisori* (în continuare se va cita: Traian Vuia, *Scrisori*), ediție îngrijită de Dumitru Tomoni, Timișoara, Editura de Vest, 2000, p. 31.

¹⁰ „Magazin istoric”, s.n., anul XL, nr. 11, noiembrie 2006, p. 81.

¹¹ Traian Vuia, *Scrisori*, pp. 39–40.

¹² *Ibidem*, p. 58.

¹³ *Ibidem*, p. 35.

aceste partide constituie obiectul unor critici permanente și virulente: „La noi se văd două bande față în față, averescanii și liberalii. Când vom vedea că una dintre aceste bande, în schimbul unui tribut, va deveni cinstită? [...] Guvernanții noștri, deși se plimbă în automobile și avioane, sunt inferiori barbarilor din Evul Mediu”¹⁴.

Modul în care s-a realizat unirea Ardealului cu România l-a nemulțumit multă vreme pe Traian Vuia. El dorea cu ardoare realizarea unirii, dar considera că, „pentru ca să ne putem uni cu Regatul Român, trebuie să rupem cu Ungaria, adică să ne declarăm independenți și ca popor liber, printr-un act bilateral, luând angajamente reciproce, să ne unim cu Vechiul Regat spre a forma Noua Românie”. „În 1918 am atras atenția d-lor Bocu, Goga și Lucaciu asupra chestiunii unirii, le-am spus că unirii trebuie să-i dăm o bază juridică și conform dreptului internațional. Am văzut însă imediat, că mă aflu în prezența unor ignoranți, fără nici o pregătire serioasă [...]. N-am fost înțeles și am fost susținut că voesc independența Transilvaniei”¹⁵. Exagerarea lui Vuia este evidentă, inventatorul și patriotul bănățean nu cunoștea dimensiunea reală a situației interne și internaționale a Ardealului și Banatului la sfârșitul anului 1918 și nici complexa activitate desfășurată de Sever Bocu, Octavian Goga și Vasile Lucaciu pentru realizarea Marii Uniri¹⁶.

Teama de balcanizare a ardelenilor prin contactarea „virusului bizantin” este argumentată printr-o sugestivă comparație: „Dacă amesteci fructe sănătoase cu fructe stricate este evident că nu cele stricate se vor însănătoși prin contactul lor cu cele sănătoase, ci cele bune se vor putrezi. Fructele bune nu pot fi prezervate decât prin nimicirea celor stricate”¹⁷. De fapt, încă din 1918 Vuia avertiza asupra pericolului ce-i amenința pe ardeleni dacă nu vor reuși să-și impună principiile ce au dus la triumful mișcării naționale: „Toți cei slabi de înger se vor fanariotiza, se vor ciocii. Și dacă mai adăugați celor slabi de înger pe toți renegații, vă puteți face un tablou de ceea ce se va întâmpla!”. De aceea fuziunea Partidului Național Român cu Partidul Conservator Democrat este considerată de savantul bănățean ca un prim pas spre renunțarea la aceste principii. Prin fuziune, Partidul Național Român devenea un partid politic ca orice partid care „vrea să ajungă la putere”. Vuia nu putea uita faptul că Take Ionescu a contribuit la căderea primului guvern rezultat în urma alegerilor organizate pe baza votului universal, guvern condus de Alexandru Vaida-Voevod, pe care l-a acuzat ca fiind alcătuit din oameni „neexperimentați, incompetenți, slabi”. Vaida era prezentat ca un fel de Kerenski român care, prin „slăbiciune și prin condescendența lui față de partidele extreme, pregătește ajungerea la putere a extremiștilor”¹⁸. Pe măsura trecerii timpului, neîncrederea lui Vuia în Partidul Național Român crește. Într-o scrisoare trimisă lui George Dobrin în 30 august 1925, el își exprimă teama că o eventuală guvernare a

¹⁴ *Ibidem*, p. 69.

¹⁵ *Ibidem*, p. 35.

¹⁶ Ioan Munteanu, Vasile M. Zaberca, Mariana Sârbu, *Banatul și Marea Unire 1918*, Timișoara, Editura „Mitropolia Banatului”, 1992, pp. 37–78.

¹⁷ Traian Vuia, *Scrisori*, p. 37.

¹⁸ *Ibidem*, p. 41.

Partidului Național Român, „cu balasturile lui actuale, ne va aduce deziluziuni”. Condamna dezbinarea și fuga după avantaje și posturi a unor intelectuali ardeleni ce au uitat repede solidaritatea națională dinaintea Unirii din 1918: „Bărbați culți ai Ardealului nu au fost capabili să revină la mintalitatea ce aveau acum zece ani, să nu cunoască nici strat social, nici partid politic și lozinca lor să fie «Ardealul înainte de toate». Ei au dat lumii spectacolul urât că patriotismul lor nu se ridică deasupra politicianismului” și „nu au fost capabili de a se ridica deasupra patimilor lor”. Neîncrederea lui Vuia în capacitatea ardelenilor de a imprima un nou curs vieții politice din România va fi confirmată prin dezamăgirea pe care o încearcă la numai un an de guvernare a Partidului Național Țărănesc (în 1926 Partidul Național Român fuzionează cu Partidul Țărănesc, formându-se Partidul Național Țărănesc): „Abia pot urmări evenimentele din țară, cuget însă că revoluțiunea din urmă, ca toate revoluțiunile, nu a satisfăcut decât pe aceia pe care i-a aruncat la putere, iar aceasta din urmă, după cum a zis un mare bărbat, strică pe om îndată ce se atinge de ea”¹⁹.

Chiar dacă manifestă o constantă nemulțumire față de guvernările tradiționale, Vuia combate ideea „democrației spre dreapta”, pe care o consideră „democrație ciocoiască sau fanariotă”, criticându-i pe cei ce cred că „salvarea ne va veni de la un bărbat miraculos și în loc de acțiune cred ca fac bine dacă așteaptă răsărirea acestui om fenomenal, un fel de Mussolini”²⁰. Acești oameni „uită că starea de la noi nu se poate compara cu cea din Italia înaintea venirii lui Mussolini. Acolo era nevoie de organizare a luptei contra anarhiei venite din stânga grație slăbiciunii unui guvern neputincios, pe când la noi este vorba de o anarhie venită din dreapta. Acești fataliști ar face bine, în loc de a aștepta răsărirea unui Mussolini, și a se îndestuli a trăi în visuri, dacă și-ar da silința de a deveni ei înșiși bărbați”. Altminteri, „din vidul lor se pot deștepta într-o bună zi nu în fața unui Mussolini, ci a unui Lenin”.

Fiind un dușman declarat al regimurilor dictatoriale, Traian Vuia milita pentru instaurarea în țară a unei democrații burgheze de tip apusean, care să educe poporul „să se supună unei discipline și ca el să învețe a se governa pentru binele tuturor și al fiecăruia”²¹. Pentru a ajuta poporul spre „destinele lui înalte”, „trebuie să-l iubim, ca un părinte bun și înțelept copilul lui, trebuie să-i arătăm devotament în ce privește ambițiunile lui și dorințele lui drepte”; „scopul democrației este de a forma elite și să urmeze sfaturile acestor elite, cari o vor împiedica de a se cufunda în mediocrație”. Iar eșecul democrației ar produce o criză gravă „care poate provoca dictatura unui om sau unei formațiuni care vor lăsa după ele pagube enorme”.

Odată cu creșterea pericolului fascist, Vuia devine tot mai pesimist și dezamăgit: „Trăim zile grele și mari zguduirii sunt de temut. Este mai presus de orice îndoială că în prezent viața omului în general este mai bună ca acum o sută de ani, dar omul nu a știut să păstreze măsura. S-a lăsat risipit de toate poftetele

¹⁹ *Ibidem*, p. 77.

²⁰ *Ibidem*, p. 64.

²¹ *Ibidem*, p. 63.

deslănțuite și nu a mai căutat ca odinioară să le stăpânească, ci să le satisfacă cu orice preț. Evident că reacțiunea nu a întârziat și acum asistăm pretutindeni la o recrudescență a barbariei. Nimeni nu poate prevedea sfârșitul”²².

Chiar dacă până la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial Vuia nu se va reîntoarce în țară, în anii '30 va vizita de mai multe ori România: în 1932, 1934 și 1938²³. În noiembrie 1932, Vuia vine în România pentru trei săptămâni. Sosește în București, unde s-a întâlnit cu mai mulți oameni politici, printre care și cu Nicolae Titulescu, apoi pleacă la Cluj, pentru rezolvarea unor probleme legate de contractul încheiat cu firma „Mica” pentru montarea unei centrale termoelectrice prevăzute cu cazane de abur Vuia-Yvonneau, la minele de aur de la Brad²⁴.

În primăvara anului 1934 revine în România și vizitează Bucureștiul, Clujul, Brașovul, Societatea Anonimă Română Minieră „Mica” Brad și Școala de Ofițeri Aviatori de la Tecuci²⁵.

La Fabrica de avioane de la Brașov a fost „surprins, văzând-o atât de bine înzestrată. „Începutul – mărturisirea Vuia – este greu pretutindeni, în special la noi, care suferim de somnolența digestiunii grele, curajul la muncă nu este o calitate superioară. Industria se va dezvolta cam greu la noi, putem totuși avea nădejdea unui progress vizibil de toată lumea, de aici în câțiva ani. Ne lipsește educația, la muncitori rutină”²⁶.

Cu această ocazie a mers la mormântul lui Aurel Vlaicu de la București și la monumentul de la Bănești, lângă Câmpina, ridicat pe locul unde acesta s-a prăbușit. La întoarcere se declară mulțumit de cele văzute: „M-am reîntors din țară cam satisfăcut de ce am văzut și cu bune speranțe pentru viitorul țării; poporul

²² *Ibidem*, p. 83.

²³ Ion N. Iacovachi, Ion V. T. Cojocaru, *Traian Vuia. Viața și opera*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 370.

²⁴ Dan Antoniu, Ioan Buiu, Dan Haditca, Radu Homescu, George Cicos, *Traian Vuia. Viața și opera*, București, Editura Anima, 2013, p. 28.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ George Lipovan, *Traian Vuia. Realizatorul zborului mecanic*, ediție revăzută, Timișoara, Editura de Vest, 2002, p. 44

nostru îmi pare, pe lângă toate scăderile ce le are, echilibrat și în progres continuu. Sufletește, poporul din Vechiul Regat îmi pare superior celui din provinciile alipite. La intelectualii noștri ies prea vizibil scăderile urâte ale parvenitului. Le putem explica și nădăjduiesc că după două generații vor dispărea”. În 1938 revine în țară pentru rezolvarea unor probleme legate de contractul încheiat cu Firma „Mica” din Brad și cu această ocazie îi solicită lui Ion Gigurtu, director general al societății „Mica”, specializată în extragerea de aur și alte metale prețioase, să-i faciliteze o întâlnire cu Petru Groza. Într-adevăr, se reîntâlnesc la Deva, momentul fiind relatat mai târziu de viitorul demnitar comunist: „A intrat la mine un om în vârstă, cărunț, pe care nu l-am mai recunoscut. Aceasta a fost în 1938. Îmi spunea: «Iată am venit în țară. Am vrut să te văd». El nu avea pe nimeni, trăia solitar și pentru știința lui. El era tipul omului care și-a dedicat toată viața științei. El a jertfit totul”²⁷.

Din păcate pentru marele inventator, momentul revenirii definitive în țară avea să se amâne mai bine de două decenii. Vuia se va întoarce abia în 1950, grav bolnav, și, de aceea, la scurt timp va închide ochii pentru totdeauna.

Bibliografie

1. Antoniu, Dan, Buiu, Ioan, Haditca, Dan, Homesco, Radu, Cicos, George, *Traian Vuia. Viața și opera*, București, Editura Anima, 2013.
2. Dudaș, Vasile, *Voluntarii Marii Uniri*, Timișoara, Editura Augusta, 1996.
3. Dumitrescu, Ion, *Traian Vuia și prioritatea zborului mecanic*, București, Editura Semne, 2008.
4. Iacovachi, Ion N., Cojocaru, Ion V. T., *Traian Vuia. Viața și opera*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
5. Lipovan, George, *Traian Vuia – un pionier al aviației moderne*, Timișoara, Editura Facla, 1972.
6. Idem, *Traian Vuia. Realizatorul zborului mecanic*, ediție revăzută, Timișoara, Editura de Vest, 2002.
7. „Magazin istoric”, s.n., anul XL, nr. 10, octombrie 2006; nr. 11, noiembrie 2006.
8. Munteanu, Ioan, Zaberca, Vasile M., Sârbu, Mariana, *Banatul și Marea Unire 1918*, Timișoara, Editura „Mitropolia Banatului”, 1992.
9. Pascu, Ștefan, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1983.
10. Tomoni, Dumitru, „Correspondența lui Traian Vuia cu George Dobrin”, în „Banat”, anul VII, nr. 2, februarie 2010.
11. *Traian Vuia. Gânditor și militant social-politic*, ediție îngrijită de Dumitru Tomoni, Timișoara, Editura „Orizonturi Universitare”, 2006.
12. Vuia, Traian, *Scrisori*, ediție îngrijită de Dumitru Tomoni, Timișoara, Editura de Vest, 2000.

²⁷ Ion Dumitrescu, *op. cit.*, p. 117.